

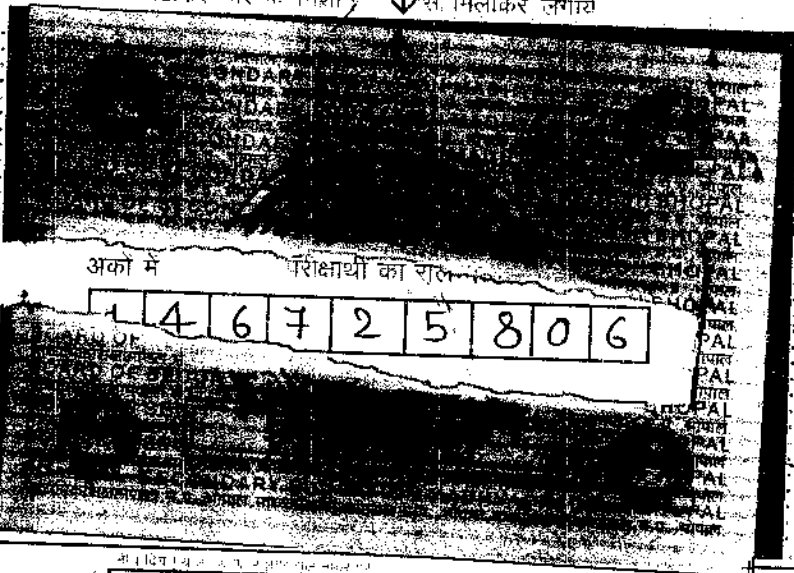

माध्यमिक शिक्षा मण्डल, मध्य प्रदेश, भोपाल

20 पृष्ठीय

परीक्षार्थी द्वारा भरा जावे ↓ वर्ष 2014

परीक्षा का विषय **संस्कृत** विषय कोड **5 1 2** परीक्षा का माध्यम **हिन्दी**
 स्टीकर नीचे के निम्नानुसार ↓ से मिलाकर लगाये

अकों में परीक्षार्थी का रोल नम्बर
1 4 6 7 2 5 8 0 6

उदाहरणार्थ

1	1	2	4	3	9	5	6	8
एक	एक	दो	चार	तीन	नौ	पांच	छ	आठ

क - पूरक उत्तर पुरतिकाओं की संख्या अकों में **0** शब्दों में **शून्य**
 ख - परीक्षार्थी का कक्ष क्रमांक **3**
 ग - परीक्षा का दिनांक **03 03 2014**
 परीक्षा का नाम एवं परीक्षा केंद्र क्रमांक की मुद्रा

HIGH SCHOOL CERTIFICATE EXAM- केंद्र क्र. 572013

पर्यवेक्षक का नाम एवं हस्ताक्षर श्रीमती सीमा दुबे <i>[Signature]</i> 03/03/14	केंद्राध्यक्ष/सहायक केंद्राध्यक्ष के हस्ताक्षर Y.B. Adhis <i>[Signature]</i>
---	---

प्रमाणित किया जाता है कि मूल्यांकन के समय पूरक उत्तर पुरतिकाओं की संख्या उपरोक्तानुसार सही पाई गई हो। क्राफ्ट स्टीकर क्षतिग्रस्त नहीं पाया गया तथा अन्दर के पृष्ठों के अनुसूचित मुख्य पृष्ठ पर अकों की प्रविष्टि एवं अकों का योग सही है।

निर्धारित मुद्रा नाम **A. K. SARAN** परीक्षक क्रमांक एवं पंजीकृत संस्था का नाम की मुद्रा लगाया।

उप मुख्य परीक्षक के हस्ताक्षर एवं पंजीकृत मुद्रा A. K. SARAN TEACHER DH/TD/512/123	परीक्षक के हस्ताक्षर एवं पंजीकृत मुद्रा <i>[Signature]</i> Smt. Gayatri Patel Post - Adhyapak Govt G.H.S. Dhamod, Dhar V.No.512/130
--	---

केवल परीक्षक द्वारा भरा जावे।
प्रश्न क्रमांक के सम्मुख प्राप्ताकों की प्रविष्टि करें।

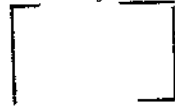
प्रश्न क्रमांक	पृष्ठ क्रमांक	प्राप्तांक (अकों में)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Label/Sheet/Copier Label AAST 16 99 1X33 6mmx16

[Handwritten marks and signatures]

परीक्षार्थी द्वारा भरा जावे
परीक्षक एवं उपमुख्य परीक्षक द्वारा भरा जावे

2

अक

THE EDUCATION (MADHYA) BOARD, BHOPAL BOARD OF SECONDARY EDUCATION, MADHYA PRADESH BHOPAL BOARD OF SECONDARY EDUCATION, MADHYA PRADESH BHOPAL BOARD OF SECONDARY EDUCATION, MADHYA PRADESH BHOPAL BOARD OF SECONDARY EDUCATION, MADHYA PRADESH

प्रश्न क्र

प्रश्न क्र. 1 के उत्तर

उत्तर (क) मनीरथः ।

उत्तर (ख) व्यंजन संधिः ।

उत्तर (ग) इत्यादि ।

उत्तर (घ) जगत् + ईशः ।

उत्तर (ङ) पुत्रः ।

S

प्रश्न क्र. 2 के उत्तर

E

उत्तर (क) बहुव्रीहिः ।

क

उत्तर (ख) चौरभयम् ।

45116 99 1X33 9H

उत्तर (ग) हरिश्च हरश्च ।

उत्तर (घ) प्र ।

उत्तर (ङ) सम् ।

3

$$\boxed{} + \boxed{} = \boxed{}$$

योग पुनः एक

पृष्ठ 3 क अंक

कुल अंक

प्रश्न क्र. 3 के उत्तर

उत्तर (क) लृङ्गकारः ।

उत्तर (ख) नी ।

उत्तर (ग) प्रथम पुरुषः ।

उत्तर (घ) बहुवचनम् ।

उत्तर (ङ) एव ।

प्रश्न क्र. 4 के उत्तर

उत्तर (क) पठित्वान् ।

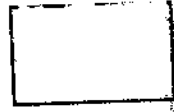
उत्तर (ख) सर्वत्र ।

उत्तर (ग) शानच् ।

उत्तर (घ) टापू ।

उत्तर (ङ) नास्ति ।

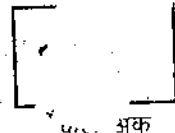
4

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 4 के अंक

पु. अंक

प्रश्न क्र.

प्रश्न क्र. 5

(क) ज्येष्ठः श्रेष्ठः कुले लोके ।

(ख) सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ।

(ग) परसदननिविष्टः को लघुत्वम् न याति ।

(घ) न नक्तं नदिशे चरेत् ।

B(ङ) पुरातनं स्वपौरुषं स्मरन्तु वीर बन्धवः ।

S

प्रश्न क्र. 6

(क) महाभारतस्य प्रणयनं केन कृतम् ?

उत्तर - महर्षि वेदव्यासेन ।

(ख) भारतीयकता साधकं किम् ?

उत्तर - संस्कृतम् ।

(ग) वरतन्तु शिष्यः कः आसीत् ?

उत्तर - कौत्सः ।

(ङ) सिद्धार्थस्य पुत्रः कः आसीत् ?

उत्तर - राहुलः ।

5

प्रश्न क्र. 7

(क) ब्राह्मणपरिवारः केन समासादितः ?
उत्तर- ब्राह्मणपरिवारः धटोत्कचेन समासादितः ।

(ख) दयानन्दस्य जन्मनाम किम् आसीत् ?
उत्तर- दयानन्दस्य जन्मनाम मूलशङ्करः आसीत् ।

(घ) सर्वप्राचीनाभाषा का अस्ति ?
उत्तर- सर्वप्राचीनाभाषा संस्कृतभाषा अस्ति ।

B

S
E

प्रश्न क्र. 8 के उत्तर

क्र.	शब्दः	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(ख)	रमा	पञ्चमी	रमायाः	रमाभ्याम्	रमाभ्यः
(ग)	गुप्सद्	द्वितीया	त्वाम्, त्वा	युवाम्, वाम्	युष्मान्, वः

प्रश्न क्र. 9 का उत्तर

शब्द - वस्य
विभक्ति ⇒ षष्ठी विभक्ति
वचनं ⇒ एकवचनम्

6

[ ] + [ ] = [ ]

प्रश्न क्र.

प्रश्न क्र. 10 (प्रथम गद्यांश)

(अ) वरुणदेवः _____ गमिष्यथ ।

प्रश्नानाम् उत्तराणि :-

उत्तर (i) वरुणदेवः वृष्टिं वर्षति ।

उत्तर (ii) सूर्यदेवः प्रकाशं प्रयच्छति ।

उत्तर (iii) भूमाता वृक्षस्य आधारभूता अस्ति ।

उत्तर (iv) वायुः अनिलं दहति ।

उत्तर (v) वरुणदेवः, सूर्यदेवः, भूमाता, वायुः च सर्वे परोपकारिणः ।

प्रश्न क्र. 10 (द्वितीय गद्यांश)

(ब) सूर्यवंशस्य _____ ज्ञातवान् ।

प्रश्नानाम् उत्तराणि :-

उत्तर (i) सूर्यवंशस्य राजा ~~सगरः~~ आसीत् ।

उत्तर (ii) सः एकदा अश्वमेधयागं कृतवान् ।

उत्तर (iii) यागस्य अश्वः यत्र-तत्र सञ्चारं कृतवान् ।

निरन्तरम्

7

$$\square + \square = \square$$

योग ५ + ५

पृष्ठ 7 के अंक

कुल ५५

प्रश्न क्र

उत्तर (iv) ~~देवेन्द्रः यागस्य विघ्नं कर्तुं मार्गं चिन्तितवान् ।~~

उत्तर (v) इन्द्रः अश्वं गृहीत्वा पाताललोके कपिलमुनेः पुरतः स्थापितवान् ।

प्रश्न क्र. 11 (पथम पद्यांश)

(क) गङ्गा सन्तोमहाशयाः ॥

उत्तराणि :-

उत्तर (i) गङ्गा पापं हन्ति ।

उत्तर (ii) शशी तापं दूस्म करोति ।

उत्तर (iii) कल्पतरुः दैन्यं हन्ति ।

उत्तर (iv) पापं तापं दैन्यं च सन्तोमहाशयाः हन्ति ।

उत्तर (v) 'पापम्' इति शब्दस्य विलोमपद "पुण्यम्" अस्ति ।

8

$$\left[\text{योग पूर्व २४} \right] + \left[\text{पृष्ठ ६ क} \right] = \left[\text{कुल अंक ३०} \right]$$

प्रश्न क्र. 13 (द्वितीय पद्यांश)

(ग) मन्ता - - - - - सुरेन्द्रः ॥

उत्तराणि :-

R (i) मन्ताः गर्जेन्द्राः ।

R (ii) गर्जेन्द्राः मुदिता भवन्ति ।

R (iii) वनेषु विक्रान्तराः सुरेन्द्राः ।

R (iv) नरेन्द्राः निभताः सन्ति ।

R (v) सुरेन्द्रः वारिधरैः सह प्रकीडितः ।

प्रश्नक्र. 2

अ

आ (उत्तराणि)

मनः ज्योतिषाम् ⇒ एकं ज्योतिः

द्विजश्रेष्ठः ⇒ वृद्धः

समयस्य सदुपयोगः ⇒ कर्त्तव्यः

प्रकृतिदत्तः वरः ⇒ वृक्षाः

9

[ ] + [ ] = [ ]

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 9 के अंक

कुल अंक

प्रश्न क्र

प्रश्न क्र. 13 के उत्तर

उत्तर (क) आम ।

उत्तर (ख) आम ।

उत्तर (ग) न ।

उत्तर (घ) आम ।

B
S
E

प्रश्नक्र 14 के उत्तर

सुभाषितानि

(i) गुणाः कुर्वन्ति दूतत्वं दूरेऽपि वसतां सताम् ।
केतकीगन्धमाघ्राय स्वयमायान्ति षट्पदाः ॥

(ii) क्षमाशस्त्रं करे यस्य दुर्जनः किं करिष्यति ।
अतृणे पतितो वह्निः स्वयमेवोपशाम्यति ॥

10

योग पूर्व पृष्ठ

+

पृष्ठ 10 क अंक

=

शुद्ध अंक

प्रश्न क्र. 15 का उत्तर

माननीय: प्राचार्यमहोदय:
सरस्वती उच्चतर माध्यमिक विद्यालय,
इटासीनगरम् (म. प्र.)

विषय: - अवकाशार्थी प्रार्थनापत्रम् ।

महोदय: ,
सेवायां सविनयं निवेदनं इदं यत् अद्य
अहम् अकस्माद् ज्वरपीडितः अस्मि । अतएव
विद्यालयम् आगन्तुं सर्वथा असमर्थः अस्मि ।
कृपया मम पञ्चदिवसानां अवकाशं
(त्रयः दिनाङ्कतः सप्त दिनाङ्क पर्यन्तम्) स्वीकुर्वन्तु ।

धन्यवाद

दिनाङ्क

03-03-98

भवदीया शिष्या

अ, ब, स

दशम् कक्षायाः 'ब' वर्ग

11

[ ] + स [ ] = [ ]

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ

प्रश्न क्र. 16

(क) एकः बालिका पठति ।

शुद्ध वाक्य $\Rightarrow$ एका बालिका पठति ।

(ख) भवान् कुत्र गच्छसि ?

शुद्ध वाक्य $\Rightarrow$ भवान् कुत्र गच्छति ?

(ग) श्री रामं नमः ।

शुद्ध वाक्य $\Rightarrow$ श्री रामाय नमः ।

(घ) सर्वे बालकाः धावति ।

शुद्ध वाक्य $\Rightarrow$ सर्वे बालकाः धावन्ति ।

(ङ) जलस्य विना जीवनं नास्ति ।

शुद्ध वाक्य $\Rightarrow$ जलम् विना जीवनं नास्ति ।

प्रश्न क्र. 17 का उत्तर (संयोजित कथाक्रम)

(ii) गङ्गातीरे मार्कण्डेयः नाम कश्चन मुनिः वसति स्म ।

(iv) वासुदेवः तस्य प्रिय शिष्यः आसीत् ।

(v) किञ्चिद्ग्रे गतः वासुदेवः कञ्चित् देवालयम् अपश्यत् ।

(iii) शिष्यः अनन्तरं रामनाथपुरं प्रति प्रस्थितवान् ।

(i) ततः वासुदेवः रामनाथपुरं प्राप्य रामदेवस्य गृहम् अगच्छत् ।

12

[ ]

+

[ ]

=

[ ]

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 12 के अंक

कुल अंक

प्रश्न क्र.

प्रश्न क्र. 12 के उत्तर

उत्तर (i) अस्य गद्यांशस्य शीर्षकं "सत्सङ्गतिः" अस्ति।

उत्तर (ii) सज्जनानां संसर्गेण जनः सज्जनः भवति।

उत्तर (iii) स्वसमुन्नतिं इच्छता जनेन सर्वदा सतामैव सङ्गतिः आवश्यकं करणीयम्।

उत्तर (iv) गद्यांशस्य सारः ⇒ सत्सङ्गात् एव मानवः समुन्नतो भवति। अतः

B

S

E

स्वसमुन्नतिं इच्छता जनेन सर्वदा सतामैव सङ्गतिः विधेयान्।

उत्तर (v) 'दुर्जनः' इति शब्दस्य विरोध शब्दः "सज्जनः"।

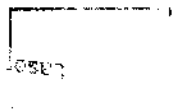
13

+

=

योग पूर्व पक्ष

पुत्र २३ के अंक

प्रश्न क्र. 19 का उत्तर

संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्

संस्कृत भाषा विश्वस्य सर्वासु भाषासु प्राचीनतमा सर्वोत्तमा साहित्यसंयुक्ता च अस्ति । संस्कृतो परिशुद्धा व्याकरणसंबन्धिदोषादिरहिता संस्कृत भाषेति निगद्यते । प्राचीने समये एषैव भाषा सर्वसाधारणा आसीत् । सर्वे जनाः संस्कृतम् वदन्ति स्म । एषा एव अस्माकम् पूर्वजानाम्, आर्याणां सुलभा, शोभना, गरिमामयी च वाणी । भास - कालिदास - जयदेव - दण्डि - सुबन्धु - अश्वघोष - भवभूति प्रभृतयो महाकवयो नाटकाराश्च संस्कृतभाषायाः एव । जीवनस्य सर्वसंस्कारेषु संस्कृतभाषायाः प्रयोगः भवति ।

अधुनाऽपि सङ्गणकस्य कृते संस्कृत भाषायाः महत्त्वम् अस्ति । विश्व साहित्यस्य सर्वप्राचीनग्रन्थाः चत्वारो वेदाः येषां महत्त्वमद्यापि सर्वोपरि वर्तते, संस्कृतभाषायामैव । एषा एव भाषा अस्माकम् देशस्य प्राणभूताभाषा अस्ति, राष्ट्रस्य एक्यं च साधयति । भारतीय गौरवस्य रक्षणाय एतस्याः प्रसारश्च सर्वैरेव कर्तव्यः । संस्कृतभाषा विश्वबन्धुत्वस्य संपोषकम् । स्वामी विवेकानन्दः संस्कृतविषये कथितवान् यत् - "संस्कृतम् अवश्यमेव शिक्षणीयम्" । अत एव उच्यते - "संस्कृतिः संस्कृताश्रिता" ॥

॥ इति समाप्तम् ॥